

İŞLETMELERİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUKLARI VE FİNANSAL PERFORMANSI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇİFT YÖNLÜ İNCELENMESİ*

Doç. Dr. Şerife ÖNDER^a

Ampirik Araştırma
(Empirical Research)

*Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi
Temmuz 2019; 12 (2): 181-196*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, işletmelerin sosyal performansı ve finansal performansı arasındaki ilişkinin iki yönlü olarak incelenmesidir. İşletmelerin sosyal performansı finansal performansını mı etkilemekte yoksa finansal performansı sosyal performansını mı etkilemektedir? Ayrıca etkileşimin yönü nedir gibi soruların cevabı aranmaktadır.

Çalışmada işletmelerin sosyal performansları, 2016 yılına ait Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative - GRI) sürdürülebilirlik raporlarının skorları ile ölçülmüştür. Finansal performansın ölçümünde ise Özsermaye Karlılığı Oranı (ROE - Return on Equity) kullanılmıştır. Ayrıca modelde kontrol değişkeni olarak işletme büyüklüğünü temsil etmek için aktif toplamı kullanılmıştır. Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonucunda, kurumsal sosyal sorumluluk ve işletme performansının birbirini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Finansal Performans, GRI Sürdürülebilirlik Raporlaması.

JEL Kodları: M14, Q56, L25.

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Önder, Ş. (2019). İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumlulukları ve Finansal Performansı Arasındaki İlişkinin Çift Yönlü İncelenmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 12 (2), 181-196.

* Makalenin gönderim tarihi: 13.01.2018; Kabul tarihi: 02.06.2018, iThenticate benzerlik oranı %11
^a Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Sosyal Bilimler Yüksek Okulu, serife.onder@dpu.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9251-0283.

DUAL INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITIES AND FINANCIAL PERFORMANCES OF ENTERPRISES

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between corporate social responsibilities and financial performances of businesses in dually. Does the social performance of the enterprises affect the financial performance or the financial performance affects the social performance? In addition, the answer to questions such as what is the direction of interaction is sought.

In the study, the social performance of the enterprises was measured by the scores of the 2016 Global Reporting Initiative (GRI) sustainability reports. Return On Equity (ROE) was used to measure financial performance. Also in the model, total asset is used to represent the size (control variable) of the firm. As a result of the multi-linear regression analysis, no relationship is found between corporate social responsibility and business performance.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Financial Performance, Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Report.

JEL Codes: M14, Q56, L25.

1. GİRİŞ

İşletmelerde insanlar gibi uluslararası ve ulusal anlamda toplum ve çevreye karşı sosyal ve ekonomik sorumluluklarla karşı karşıyadır. Bu nedenlerle, faaliyetlerde bulunurken, gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin sonuçlarını gözetmesi gerekmektedir (Yeşiltaş ve Erdem, 2017:114). Bu gözetim faaliyetleri özellikle son yıllarda sürdürülebilirlik faaliyetleri çerçevesi içerisinde gerçekleştirilmektedir. İşletmeler almış oldukları kararlar ve gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerinde, sürdürülebilirlik prensibine uygun hareket etmeye çalışmaktadırlar.

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda ekonomik açıdan gelişme gösterirken doğanın kirletilmemesine ve işletmenin faaliyetlerine yerine getirirken eşitlik ve katılım gibi prensiplerin işletilmesini içeren bir anlama doğru evrilmektedir (Dinçer ve Özdemir, 2013:34). Bu yeni anlamı yüklenen sürdürülebilirlik kavramının işletmelerde vücut bulmuş şekline kurumsal sosyal sorumluluk olarak isim verilmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini pratikte büyük işletmelerin daha yoğun bir şekilde gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir. İlgili konu işletmelerin kurumsal sosyal performansın, finansal performans ile karşılaştırıldığı akademik çalışmalarda ampirik olarak araştırılmıştır. İşletmeler finansal açıdan güçlü oldukları ve bu durumu devam ettirmek için mi kurumsal sosyal performanslarını arttırmaktadır, yoksa kurumsal sosyal performansları yüksek olduğu için mi finansal performansları artmaktadır?

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) yatırımlarının daha iyi finansal performansa (FP) neden olup olmayacağı sorusu, KSS teriminin ortaya çıkmasından bu yana akademisyenlerin ve işletme yöneticilerinin en önemli araştırma konularından birisi olmuştur. Bu konuda literatürde farklı görüşler yer almıştır. Örneğin Friedman (1970) bir işletmenin var olan tek sosyal sorumluluğunun, karını en üst düzeye çıkarmak olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan Samuelson (1971) tüm işletmelerin KSS’u benimsemesini ve her zamankinden daha fazla önem vermesi gerektiğini savunmuştur. Carroll (1999) işletmenin temel amacının kamuoyunu ve değişen beklentilerini karşılamak ve gelecekteki kalkınma için bir anahtar sağlamak olduğunu belirtmiştir (Xiong, vd., 2016:223).

Bu çalışmada işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk performansı ve finansal performansı arasındaki etkileşimin yönü araştırılacaktır. Araştırma Borsa İstanbul’da (BIST) faaliyet gösteren ve faaliyet raporları Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative - GRI) tarafından incelenen ve kurumsal sosyal performans notu alan 20 işletme üzerinde Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile gerçekleştirilecektir.

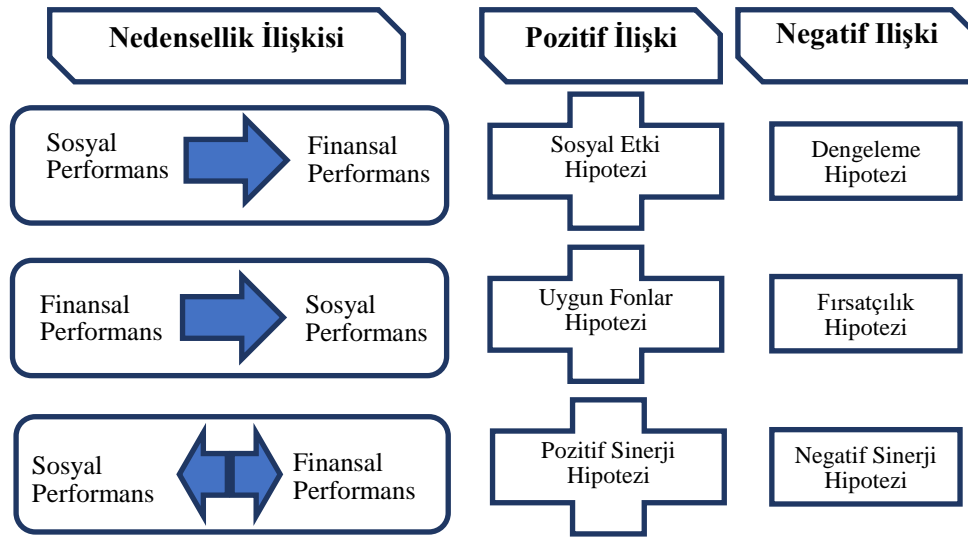
2. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK PERFORMANSI VE FİNANSA PERFORMANS İLİŞKİSİ

İlk olarak “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” kavramını Howard R. Bowen’ın (1953) “İş Adamlarının Sosyal Sorumlulukları” isimli kitabında kullandığı kabul edilmektedir. Bowen söz konusu kitabında işletmelerin faaliyetlerine ilişkin karar alma süreçlerinde sosyal faktörleri de dikkate alarak sosyal sorumluluk bilinci içerisinde hareket etmelerinin ekonomik amaçlara ulaşmada katkı sağlayacağını ifade etmiştir (Sakarya, vd., 2014:2). Kurumsal sosyal sorumluluk işletmelerin kamuoyu veya hedef kitlelerinin gözündeki imajından daha öte işletmelerin bütün faaliyetlerinde dikkat etmesi gereken bir kavramdır (Bayraktar ve Güvenç, 2014:41).

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı yapısı itibariyle oldukça dinamik bir yapıdadır. Bu nedenle söz konusu kavram, zamana veya koşullara bağlı olarak sürekli bir değişim yaşamaktadır. Kavram ile birlikte iş etiği, sürdürülebilir gelişme ve kurumsal vatandaşlık gibi pek çok kavram kullanılmaktadır (Şentürk ve Fidan, 2016:135-136). Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının bu dinamik yapısı gereği pek çok farklı tanım yapılmaktadır. Fakat bu tanımlarda ilk akla gelen unsurlar işletmelerin büyümesinde sürdürülebilir olması, temel ekonomik hedeflerine ulaşmada çevreye saygılı olması, tüm paydaşlarına karşı sorumlu olması ve farklı paydaşları arasındaki diyalog ve görüşmelerin yapılanmasıdır (Öztuna, 2017: 2369). İşletmeler kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile mevcut olan itibarlarını korumayı veya arttırmayı amaçlamaktadır. Bu şekilde performanslarının da artmasını amaçlamaktadır.

İşletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları ve finansal performansları arasındaki ilişkiye dair literatürde ilk ampirik araştırmalar 1970'lerin başında yapılmıştır. Üzerinden geçen bunca zamanda çok sayıda araştırma yapılmış ve makale yazılmış olmasına rağmen çıkan sonuçlar heterojen olmaya devam etmektedir (Miras-Rodríguez, vd., 2015:821).

Literatürde işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları ve finansal performansları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda iki farklı konuda tartışma bulunmaktadır. Bu konulardan ilki ilişkinin yönüyle ilişkilidir. Buna göre sosyal ve finansal performans birbiriyle pozitif veya negatif ilişkili olabilir. İkinci konu ise sosyal ve finansal performans arasındaki nedensel ilişkiyi içermektedir. Burada işletmelerin sosyal performansı mı finansal performansını etkilemektedir ya da tam tersine finansal performans mı sosyal performansını etkilemektedir veya aralarında çift taraflı (ya pozitif ya da negatif) bir ilişki mi olduğu tespit edilmeye çalışılmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu ilişkiler ve bu ilişkilerle ilgili hipotezler yer almaktadır (Preston ve O'Bannon, 1997:420).

Şekil-1: İşletmelerin Sosyal ve Finansal Performans İlişkisinin Sınıflandırılması

Kaynak: Preston ve O'Bannon, 1997:422.

Kurumsal Sosyal sorumluluğun işletmenin finansal performansını etkilediğini savunan Sosyal Etki Hipotezi ve Dengeleme Hipotezi olmak üzere iki farklı görüş bulunmaktadır.

İşletmelerde sosyal performansın finansal performansı olumlu yönde etkilediği görüşü Sosyal Etki Hipotezi (Toplumsal Etki Hipotezi) olarak

adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma göre, işletme çıkarlarının paydaşların beklentileri ile uyumlu hale getirilmesi, işletmenin finansal performansı üzerinde olumlu bir etki oluşturmaktadır. Diğer taraftan Dengeleme Hipotezi ise, işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluklarının finansal performansını olumsuz olarak etkilediğini savunmaktadır. Bunun nedenini de, işletmelerin sosyal sorumluluk nedeniyle katlandığı maliyetlerin, üretilen faydadan (kardan) daha fazla olmasıyla açıklamaktadır (Esteban-Sanchez, vd., 2017:1103).

Uygun Fonlar Hipotezi ve Fırsatçılık Hipotezi ise işletmenin finansal performansının kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini etkilediğini belirten görüşlerdir. Uygun Fonlar Hipotezine göre, sosyal ve çevresel sorumlulukların yerine getirilmesi işletmeler için maliyet içermektedir. Bu maliyetlere katlanarak kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yatırım yapmak iyi finansal performansa sahip işletmeler için daha fazla söz konusu olacaktır (Zhang, vd., 2017:143). Fırsatçılık Hipotezi ise işletme yöneticilerinin fırsatçı bakış açısıyla kendi özel amaçları doğrultusunda davrandığını savunmaktadır. Öyle ki yöneticiler, işletmenin finansal performansının iyi olduğu durumlarda sosyal harcamaları azaltarak kazanç sağlamakta ancak finansal performansın kötü olduğu durumlarda ise dikkat çeken sosyal programlar gerçekleştirdiğini savunmaktadır (Başar, 2014:62).

Sosyal performansın ve finansal performansın birlikte bir etki oluşturması durumunda Pozitif ya da Negatif Sinerji Hipotezi olarak adlandırılmaktadır. Pozitif Sinerji Hipotezine göre, işletmelerin yüksek bir sosyal performansa sahip olması daha iyi mali performansa (Sosyal Etki Hipotezi) neden olacak bu durumda daha iyi sosyal performansa (Uygun Fonlar Hipotezi) yol açacaktır. Böylece Pozitif Sinerji Hipotezi ile erdemli bir daire oluşabileceği gösterilmektedir. Negatif Sinerji Hipotezi ise bu durumun tam tersinin oluşmasına ve böylece kısır bir dairenin oluşacağını ifade etmektedir (Allouche ve Laroche, 2005:21).

Waddock ve Grave (1997) tarafından yapılan çalışmada Preston ve O'Bannon (1997)'in çalışmasına ek olarak işletmelerin sosyal ve finansal performansı arasında pozitif veya negatif ilişkinin dışında üçüncü bir ilişki durumunun yani nötr ilişki durumunun söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da, bu iki kavram arasındaki ilişkinin ölçümünde çok fazla değişkenlerin bulunduğunu belirtmişlerdir (Waddock ve Graves, 1997:305). Nötr ilişki durumunda kurumsal sosyal performans ile işletme finansal performansının karşılıklı etkileşiminin olmadığı ifade edilmektedir.

3. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE FİNANSAL PERFORMANSI ÖLÇEN ÇALIŞMALAR

Kurumsal sosyal sorumluluk ve işletme performansı arasında, muhtemel hipotezlerin gerçek hayatta kanıtlarını aramak üzere, gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan öne çıkan bazıları önce ulusal ölçekte yapılmış çalışmalar olarak sonra da uluslararası ölçekte yapılmış çalışmalar olarak bu başlık altında yer verilecektir.

Aras vd. (2010) geliştirmekte olan ülkelerdeki kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi Türkiye üzerinden araştırmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 100 endeksinde yer alan işletmelerin örneklem olarak yer aldığı çalışmada; işletme büyüklüğü, karlılık, risk seviyesi ve KSS arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Sadece işletme büyüklüğü ile KSS arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İşletmelerin sosyal sorumluluğu ve finansal performansı arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Bu sonucu, KSS'nin geliştirmekte olan ülkelerdeki mali ve ekonomik performans ile yeterince ilişkili olmadığı şeklinde yorumlamışlardır.

Arsoy vd. (2012) kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasındaki ilişkiyi muhasebe bazlı performans ölçütleri ile araştırmıştır. Çalışmada Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan 28 işletmenin puanları, kurumsal sosyal sorumluluk puanı olarak değerlendirilmiştir. İşletmelerin finansal performansının ölçümünde ise aktif karlılık oranı, öz sermaye karlılık oranı, satışların karlılığı oranı, kaldıraç oranı, toplam satışlar, toplam varlıklar, çalışan sayısı, öz sermaye ve kar değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla kurumsal sosyal sorumluluğun daha iyi finansal performansa yol açtığı belirlenmiştir.

Alparslan ve Aygün (2013) çalışmasında İMKB'ye kayıtlı 117 işletmenin 2009-2010 yılları arasındaki verileri ile kurumsal sosyal sorumluluk firma performansı arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. İşletme performansının Öz Sermaye Karlılığı (ROE) ve Tobin-Q oranı tarafından ölçüldüğü çalışmada, kurumsal sosyal sorumluluk göstergesi olarak ta, işletmelerin ilgili dönemlerde yapmış oldukları bağış ve yardımlar temsili değişken olarak kullanılmıştır. Yapılan Regresyon ve Korelasyon Analizleri sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk performansı ile işletme performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Fettahoğlu (2014) çalışmasında işletmelerin finansal performansı ile sosyal sorumluluk performansı arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)' nda pay senetleri işlem

gören ve 2009- 2011 yılları arasında sürdürülebilirlik raporu yayınlamış on altı işletmenin verilerini kullanmıştır. Analizde bağımlı değişken; öz sermaye karlılığı, aktif karlılığı, kaldıraç oranı, varlık devir hızı, pay başına kar ve pay senedi getirisi olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişken olarak işletmelerin çalışanlarla ilişkileri, çevreyle ilişkileri, toplumla ilişkileri ve ürün sorumluluğu olarak 4 başlık belirlenmiştir. Veriler SPSS Paket Programı aracılığıyla Çoklu Regresyon Analizi Yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda sadece kaldıraç oranı ve varlık devir hızı ile sosyal sorumluluk bileşenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

2014 yılında yapılmış bir başka çalışmada Başar tarafından gerçekleştirilmiştir. BİST Kimya, Petrol, Plastik Endeksinde yer alan işletmelerin, 2010-2012 yılları arasında GRI (Global Reporting Initiative - Küresel Raporlama Girişimi)' ye göre yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları ile sosyal sorumluluk performansları ölçülmüştür. Finansal performansın ise hisse başına kazanç ile ölçüldüğü çalışmada, Korelasyon Analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda işletmelerin sosyal sorumluluk ile finansal performansları arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Uluslararası literatür incelendiğinde, konunun 1990'lı yıllarda ampirik araştırmalarla ölçüldüğü görülmektedir. Waddock ve Graves (1997) tarafından yapılan çalışma ile işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları ve finansal performans arasındaki ilişki incelenmiştir. Finansal performansın ölçümünde; aktif karlılık oranı, öz sermaye karlılık oranı ve satışların karlılığı değişkenleri kullanılmıştır. İşletme büyüklüğü (toplam varlıklar ve toplam satışlar), risk (kaldıraç oranı) ve çalışan sayısı değişkenlerinin ise kontrol değişkeni olarak kullanıldığı çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk ile işletmelerin finansal performansı arasında pozitif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Preston ve O'Bannon (1997) işletmelerin sosyal performansını ölçmede toplumsal ve çevresel sorumluluklar, iyi insanların seçilmesi ile ürün ve hizmetlerin kalitesi olmak üzere 3 değişken kullanmışlardır. Yine finansal performansın ölçümünde de aktif karlılığı, öz sermaye karlılığı ve yatırımların karlılığı olmak üzere 3 değişken kullanılmıştır. Amerika'daki 67 büyük işletmenin 1982 – 1992 yıllarını kapsayan 11 döneme ait verilerin kullanıldığı çalışmada, sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında güçlü ve pozitif bir korelasyon olduğu ortaya koyulmuştur.

Moore (2001) Birleşik Krallıkta Süper Market endüstrisinde yapmış olduğu çalışmada kurumsal sosyal performans ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında ters yönlü bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Moore çalışmasında işletmelerin kurumsal sosyal performansını 16 faktöre göre ölçerken, finansal performansı ölçmek içinde dört farklı gösterge kullanmıştır.

Surroca vd. (2010) 28 farklı ülkeden 599 farklı işletme üzerinde yapmış oldukları araştırmada, kurumsal sosyal sorumluluk ile işletmenin finansal performansı arasında bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. İki olgu arasında bir ilişkinin varlığını iddia eden çalışmaların, maddi olmayan kaynakların arabuluculuk etkisini göz ardı ettiklerine de çalışmalarında değinmişlerdir.

Fernandez (2015) tarafından yapılan çalışma ki bu çalışmanın da temelini oluşturmaktadır, işletmelerin sosyal performans ve finansal performanslarının 2 model ile çift yönlü olarak incelenmesini içermektedir. Kurumsal sosyal sorumluluğun 4 farklı şekilde ölçüldüğü çalışmada finansal performans; aktif karlılık oranı, öz sermaye karlılık oranı ve Tobin Q oranı ile ölçülmüştür. Toplam varlıklar ise modele kontrol değişkeni olarak dahil edilmiştir. Çoklu Regresyon Yöntemi ile yapılan analizde Madrid borsasına kayıtlı işletmelerin her iki yönde de pozitif ilişkisinin bulunduğu belirlenmiştir. Yani işletmeler için sosyal sorumluluğun karlı olduğu ve karlılığın da sosyal sorumluluğu pozitif etkilediği tespit edilmiştir.

Son olarak Xiong vd. (2016) Çin’de inşaat işletmeleri için kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans ilişkisini incelemişlerdir. 2010-2013 yıllarına ait verilerin kullanıldığı çalışmada erdemli döngünün yani pozitif sinerji ilişkisinin (sosyal performansın finansal performansı pozitif etkilemesi, finansal performansın da yine sosyal performansı pozitif etkilemesi) Çin’deki inşaat işletmeleri için geçerli olduğunu ampirik olarak analiz etmişlerdir.

4. ARAŞTIRMANIN VERİ VE YÖNTEMİ

Karlı yani finansal performansı yüksek olan işletmeler mi kurumsal sosyal sorumluluğa önem vermektedir yoksa kurumsal sosyal sorumluluğu yüksek olan işletmeler mi yüksek kar elde etmektedir? Bu sorulara cevap verebilmek için Eşitlik 1 ve Eşitlik 2'deki modeller kurulmuştur.

Eşitlik 1'de yer alan model kurumsal sosyal sorumluluğun üzerinde işletme karının etkisini ölçmektedir. Eşitlik 2'de ise işletme karı üzerinde kurumsal sosyal performansın etkisini ölçmektedir. Her iki eşitlikte kontrol değişkeni olarak işletme büyüklüğü kullanılmıştır.

$$CSP = \beta_1 + \beta_2 ROE + \beta_3 SIZE + \varepsilon \quad (1)$$

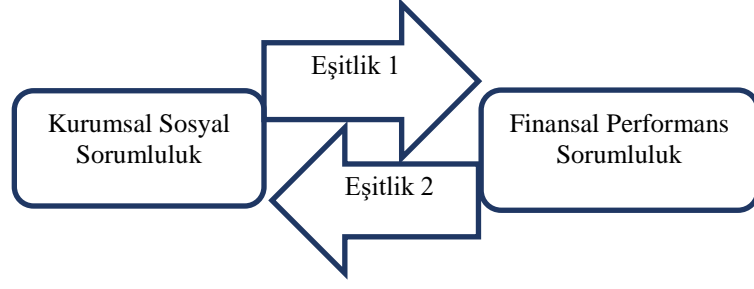
$$ROE = \beta_1 + \beta_2 CSP + \beta_3 SIZE + \varepsilon \quad (2)$$

Eşitlik 1 ve Eşitlik 2'de yer alan CSP, ROE ve SIZE değişkenleri şu şekilde tanımlanabilir.

CSP: İşletmenin kurumsal sosyal sorumluluğunu göstermektedir. Bu amaçla GRI'nın BIST'de işlem gören işletmeler için hazırlanmış olduğu 2016 raporlarından faydalanılmıştır. GRI işletmelerin kurumsal sosyal performansını hesaplarken işletmelerin faaliyet raporlarını 150 kritere göre incelemektedir. Bu 150 kriterden işletmelere kurumsal sosyal performans notu verilmektedir. Bu değişken Eşitlik 1'de bağımlı değişken, Eşitlik 2'de bağımsız değişken olarak kullanılmaktadır.

ROE: Öz sermaye karlılığını göstermektedir. İşletmenin finansal performansını yani karlılığını temsil etmek üzere modellerde kullanılmıştır. İşletmelerin net karının öz sermayeye oranlanması ile hesaplanmıştır. Bu değişken Eşitlik 1'de bağımsız değişken olarak kullanılırken, Eşitlik 2'de bağımlı değişken olarak kullanılmıştır.

SIZE: İşletme büyüklüğü değişkenidir. İşletme büyüklüğünü temsil etmek üzere işletmenin aktif toplamının doğal logaritması alınarak modelde kullanılmıştır. Eşitlik 1 ve Eşitlik 2'deki modellerde kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Şekil-2: Kavramsal Model

Kaynak: (Rodriguez-Fernandez, 2016:142)

Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’de yer alan ölçüm modellerinin işletme performansı ve kurumsal sosyal sorumluluk performansı arasındaki ilişkileri ölçme yönü Şekil-2’de gösterilmektedir. Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’deki Çoklu Doğrusal Regresyon Modelleri, BIST’te işlem gören ve 2016 yılı için GRI’nin sürdürülebilirlik raporu hazırladığı 20 işletme örneklem alınarak analiz gerçekleştirilecektir.

5. BULGULAR

Çoklu doğrusal regresyon analizinin gerçekleştirilebilmesi için elde olan veri setinin bazı varsayımları karşılaması gerekmektedir. Bu varsayımlardan en önemlisi veri setinin normal dağılımıdır. Tablo 1’de *CSP*, *ROE* ve *SIZE* değişkenlerinin tanımlayıcı istatistikleri ile normal dağılımlarının test edildiği Jarque-Bera test istatistikleri gösterilmektedir. Tablo 3’te yer alan Jarque-Bera test istatistiğinin olasılık değeri 0,005’ten büyük olması, verilerin normal dağıldığını ifade etmektedir. Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’de yer alan tüm değişkenlerin Jarque-Bera test istatistiğinin olasılık değeri 0,005’ten büyük olması nedeniyle bütün değişkenlerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Tablo-1: Tanımlayıcı İstatistikler

	CSP	SIZE	ROE
Ortalama	56.62313	23.73377	0.168906
Ortanca	54.00000	23.37251	0.141396
En Yüksek	90.00000	26.64704	0.360012
En Düşük	24.66667	21.25800	-0.002626
Std. Sapma	16.01333	2.006957	0.090820
Çarpıklık	0.308179	0.283496	0.604504
Basıklık	2.747496	1.518935	2.827192
Jarque-Bera	0.369714	2.095862	1.242968
Olasılık Değeri	0.831223	0.350663	0.537147
Gözlem Sayısı	20	20	20

Değişkenlerinin tümünün normal dağıldığının anlaşılmasından sonra, regresyon tahmincilerinin tutarlı ve sapmasız tahmin edilebilmesi için diğer varsayımların sınanmasına geçilmiştir. Bu varsayımlardan biri olan Çoklu Doğrusal Bağlantı Problemi, Varyans Arttırıcı Faktör (VIF) ile test edilmiştir. VIF tekniği Çoklu Doğrusal Bağlantı Probleminin tespit edilmesinde çok kullanılan yöntemlerden biridir. VIF değeri 10'un üzerinde olması, Çoklu Doğrusal Bağlantı Probleminin bir kanıtı olarak kabul edilmektedir (Özgül ve Alma, 2008:99). Tablo-2'de raporlanan VIF değerleri incelendiğinde her iki model içinde VIF değerlerinin 10'dan küçük olduğu görülmektedir.

Tablo-2: Çoklu Doğrusal Bağlantı Testi İçin VIF Değerleri

	<i>ROE → CSP</i>		<i>CSP → ROE</i>	
Değişken	Varyans Katsayısı	Merkezli VIF	Varyans Katsayısı	Merkezli VIF
CSP			1.79E-06	1.131167
ROE	1932.561	1.195473		
SIZE	3.957455	1.195473	0.000114	1.131167
C	2580.527		0.057250	

Tablo-3'te Eşitlik 1 ve Eşitlik 2'de yer alan modellerin otokolerasyon ve değişen varyans sorununa ilişkin testlerin sonuçları gösterilmektedir. Her iki model için her iki testin olasılık ki-kare değerlerinin 0,05'den büyük çıkması, yüzde 95 güven aralığında her iki modelde de otokolerasyon ve değişen varyans problemi olmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo-3: Otokolerasyon ve Değişen Varyans Testi Sonucu

Test	Model	Gözl*R ²	Olasılık Değeri	Ki-Kare
Breusch-Godfery Otokolerasyon Testi	<i>ROE → CSP</i>	1.660275	0.4360	
	<i>CSP → ROE</i>	1.860166	0.1726	
Breusch-Pagan-Godfery Değişen Varyans Testi	<i>ROE → CSP</i>	0.679001	0.7456	
	<i>CSP → ROE</i>	3.769128	0.1695	

Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’de yer alan modellerin Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli ile test edilebilmesi için gereken istikrar koşulları ve varsayımların sağlanmıştır.

Tablo-4’de Eşitlik 1 ve Eşitlik 2’de yer alan modellerin genel olarak anlamlılığını gösteren F istatistiğinin olasılık değeri, söz konusu iki modelinde istatistiksel olarak anlamsız olduğunu ifade etmektedir. Her iki modelin F-istatistiğinin olasılık değeri 0,05’de büyüktür.

Tablo-4: Regresyon Sonuçları

	<i>ROE → CSP</i>			<i>CSP → ROE</i>		
	ROE	SIZE	C	CSP	SIZE	C
Katsayı	-1,633	2,687	-6,876	-0,0004	-0,018	0,602
Olasılık Değ.	0,9708	0,1945	0,8939	0,9708	0,1071	0,0221
t istatistiği	-0,037	1,350	-0,1353	-0,037	-1,701	20,51
R²	0,116			0,163		
Düzeltilmiş R²	0,012			0,065		
F İstatistiği	1,115			1,66		
F İstatistiği Olasılık Değ.	0,350			0,219		

Her iki modelin bütün olarak istatistiksel açıdan anlamsız olmasının yanında her iki modelde yer alan değişkenlerin tamamı olasılık değerlerinin 0,05’den büyük olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Dolayısı ile kurumsal sosyal performans ile karlılık arasında karşılıklı olarak istatistiksel açıdan herhangi anlamlı bir ilişki söz konusu değildir.

6. SONUÇ

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı son yıllarda işletmeleri özellikle toplumun duyarlı olduğu konularda faaliyette bulunmaya iten önemli bir kavram olarak göze çarpmaktadır. İşletmelerin ekonomik fayda sağlamanın yanında, toplumun bir parçası olarak hem topluma hem de içinde bulunduğu doğaya duyarlı davranmasını içeren kavram aynı zamanda işletmelerin itibarını attırarak işletmenin finansal performansına olumlu etki sağladığı iddia edilmektedir. Konunun araştırılması için 1990'lı yıllarda uluslararası ölçekte, 2000'li yıllarda ise Türkiye'de ulusal ölçekteki çalışmalarda ampirik araştırmalara yer verildiği görülmektedir. Ancak gerek ulusal gerekse uluslararası alanda yapılan çalışmalarda işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları ve finansal performansları hakkında farklı sonuçların yer aldığı görülmektedir.

Bu çalışma ilgili konuda ulusal literatüre katkı yapmak amacıyla, işletmelerin sosyal performansı ve finansal performansı arasındaki ilişkinin iki yönlü olarak incelenmesini içermektedir. Borsa İstanbul'da yer alan işletmelerin, 2016 yılına ait Global Reporting Initiative (GRI)' ye göre oluşturdukları sürdürülebilirlik raporlarında yer alan skorları ile kurumsal sosyal sorumlulukları ölçülmüştür. İşletmelerin finansal performansları ise Özsermaye Karlılığı Oranı (ROE - Return on Equity) ile ölçülmüştür. Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonucunda, işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları ile işletme performansı arasında bir ilişkinin çift yönlü olarak bulunmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın sonucu Türkiye'de yapılmış olan diğer çalışmalar açısından değerlendirildiğinde işletmelerin sosyal performansının finansal performansını pozitif yönde etkilediği tespit edilen çalışmalarla birlikte, negatif yönlü bir ilişkinin tespit edildiği ya da bu çalışmada da olduğu gibi nötr ilişki tespit eden çalışmalarda bulunmaktadır. Bu durumun temel nedeni olarak, çalışmalarda hem kurumsal sosyal sorumluluğun hem de finansal performansın ölçümünde farklı değişkenlerin kullanılması, örneklem dönemlerinin farklılık arz etmesi ya da kullanılan analiz yöntemlerinin farklı olması sayılabilir.

KAYNAKÇA

Allouche, J., & Laroche, P. (2005). A Meta-Analytical Investigation of the Relationship Between Corporate Social and Financial Performance. *Revue de Gestion des Ressources Humaines*, 57(1), 18-48.

Alparslan, A., & Aygün, M. (2013). Kurumsal sosyal sorumluluk ve Firma Performansı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 435-448.

- Aras, G., Aybars, A., & Kutlu, O. (2010). Managing corporate performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 59(3), 229-254. doi:10.1108/17410401011023573
- Arsoy, A. P., Arabacı, Ö., & Çiftçioğlu, A. (2012). Corporate Social Responsibility And Financial Performance Relationship: The Case Of Turkey. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 53(1), 159-176.
- Başar, B. (2014). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Kimya-Petrol-Plastik Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2):59-72.
- Bayraktar, T., & Güvenç, D. (2014). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısını Belirleme Üzerine Bir Araştırma: Kandıra Meslek Yüksekokulu Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 5(2), 40-50.
- Diñçer, M. A. M., & Özdemir, Y. (2013). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları ve Eşbiçimlilik: On Büyük Türk Holdingi Üzerine Vaka Çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 31-66.
- Esteban-Sanchez, P., de la Cuesta-Gonzalez, M., & Paredes-Gazquez, J. D. (2017). Corporate social performance and its relation with corporate financial performance: International evidence in the banking industry. *Journal of Cleaner Production*, 162, 1102-1110. doi:10.1016/j.jclepro.2017.06.127
- Fettahoğlu, S. (2014). İşletmelerde sosyal sorumluluk ile finansal Performans arasındaki ilişki: İMKB'ye yönelik bir Uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(1), 11-20.
- Miras-Rodríguez, M. d. M., Carrasco-Gallego, A., & Escobar-Pérez, B. (2015). Has the CSR engagement of electrical companies had an effect on their performance? A closer look at the environment. *Business Strategy and the Environment*, 24(8), 819-835. doi:10.1002/bse.1848
- Moore, G. (2001). Corporate Social and Financial Performance: An Investigation in the U.K. Supermarket Industry. *Journal of Business Ethics*, 34(3), 299-315. doi:10.1023/a:1012537016969
- Özgül, V., & Alma, Ö. G. (2008). Doğrusal Regresyon Çözümlemesinde Çoklu Bağlantı Probleminin Sapan Değer İçeren Küçük Örneklerde Bir Simülasyon Çalışması İle Saptanması Ve Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 2 (32), 41-51.

Öztuna, B. (2017). SA 8000: 2014 Sosyal Sorumluluk Standardına Göre Çalışma Yaşamının Değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2368-2378.

Preston, L. E., & O'Bannon, D. P. (1997). The corporate social-financial performance relationship. *Business and Society*, 36(4), 419-429.

Rodriguez-Fernandez, M. (2016). Social responsibility and financial performance: The role of good corporate governance. *BRQ Business Research Quarterly*, 19(2), 137-151. doi:10.1016/j.brq.2015.08.001

Sakarya, Ş., Yıldırım, A., & AYTEKİN, S. (2014). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açıklamalarının Finansal Performans Üzerine Etkisi: BIST-30'da Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-15.

Surroca, J., Tribó, J. A., & Waddock, S. (2010). Corporate responsibility and financial performance: the role of intangible resources. *Strategic Management Journal*, 31(5), 463-490. doi:10.1002/smj.820

Şentürk, Z. A., & Fidan, Z. (2016). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarında Paydaş Olarak Kadın: Türkiye ve Amerika'nın En Değerli 100 Markası Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Araştırma. *Social Sciences*, 11(2), 133-149.

Waddock, S. A., & Graves, S. B. (1997). The corporate social performance–financial performance link. *Strategic Management Journal*, 18(4), 303-319.

Xiong, B., Lu, W., Skitmore, M., Chau, K. W., & Ye, M. (2016). Virtuous nexus between corporate social performance and financial performance: a study of construction enterprises in China. *Journal of Cleaner Production*, 129, 223-233. doi:10.1016/j.jclepro.2016.04.078

Yeşiltaş, A., & Erdem, R. (2017). Hastanelerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yönelik içerik analizi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 113-124.

Zhang, D., Morse, S., & Kambhampati, U. (2017). Sustainable Development and Corporate Social Responsibility. USA: Taylor and Francis.

Şerife ÖNDER

MUVU / 2019-2